Memorial Česká republika, z.s.
Pod Harfou 938/38,
Praha 9 190 00
ČR
info@memorial-czechia.cz
tel: +420 725 787 527
www.memorial-czechia.cz

Memorial Česká republika, z.s.

Výroční zpráva 2025

Obsah

Úvodní slovo 3
Naše aktivity v roce 2025 4

Úvodní slovo

Rok 2025 se nesl ve znamení intenzivní práce, ale také velkých výzev. Současný ruský režim má stále dost sil na to, aby pokračoval ve válce proti Ukrajině a hybridními způsoby útočil i na další evropské země. Obětí brutální ruské agrese proto bohužel stále přibývá. Zároveň se dál zhoršuje situace uvnitř samotného Ruska: legislativa se zpřísňuje, represe sílí, cenzura se prohlubuje a prostor pro nezávislou činnost je čím dál tím užší.

To všechno přímo zasahuje i Memorial. Jeho činnost je v Rusku fakticky zakázána a velká část jeho spolupracovníků musela odejít do exilu. Ani tam se však nemohou cítit v bezpečí: režim je nadále pronásleduje, zařazuje je na seznamy „zahraničních agentů“, zahajuje proti nim trestní stíhání a vyvíjí nátlak na jejich příbuzné, kteří v Rusku zůstávají. O to víc si vážíme toho, že naši ruští kolegové ve své práci nepolevují a že se naše spolupráce mohla za poslední roky dále prohloubit.

Naší hlavní prioritou bylo i v roce 2025 přibližovat české veřejnosti zločiny sovětského režimu a ukazovat, jak neoddělitelně jsou spjaty se zločiny dnešního Putinova Ruska. Prostřednictvím debat, komentovaných prohlídek výstav a dalších veřejných akcí jsme připomínali oběti sovětského teroru a zároveň upozorňovali na porušování lidských práv v současném Rusku a na okupovaných územích Ukrajiny.

Další důležitou oblastí naší práce byla podpora kolegů ze sítě Memorialu. Spolu s nimi jsme se podíleli na rozšiřování archivních sbírek, ale také na přípravě mezinárodních konferencí a knižních veletrhů. V roce 2025 byla také úspěšně registrována Mezinárodní asociace Memorial (International Memorial Association), která se nachází ve Švýcarsku a sdružuje patnáct organizací navazujících na hodnoty Mezinárodního Memorialu, který ruský režim likvidoval v roce 2022.

Aktivity, na jejichž organizaci jsme se v roce 2025 podíleli, se věnovaly sovětskému politickému teroru a uchovávání paměti o jeho obětech, ale také výzvám, kterým dnes čelíme jako evropská společnost. Současný vývoj jasně ukazuje, že dění v Ukrajině a v Rusku se dotýká nás všech. Snažit se mu porozumět, postavit se nespravedlnosti a vyvracet mýty ruské propagandy proto není jen akademickou, nebo naopak aktivistickou záležitostí, ale otázkou bezpečnosti a budoucnosti celé Evropy.

Štěpán Černoušek, předseda

Naše aktivity v roce 2025

Naše aktivity v roce 2025 lze rozdělit do tří hlavních tematických bloků.

Prvním z nich je osvěta: šíření povědomí o sovětských politických represích a jejich současném kontextu, ale také o porušování lidských práv v dnešním Rusku a na okupovaných územích Ukrajiny.

V roce 2025 jsme organizovali řadu aktivit pro veřejnost i odbornou komunitu. Mezi ně patří ***Navracení jmen***, které se koná každoročně 29. října, v předvečer ruského Dne památky obětí politických represí. To poprvé uspořádal Memorial v Moskvě v roce 2007 a od té doby se tato veřejná akce rozšířila do řady dalších měst a zemí.

Historii sovětských represí jsme české veřejnosti přibližovali také prostřednictvím komentovaných prohlídek vzdělávacích výstav. Šlo především o výstavu *Nitky vzpomínek – osudy žen v Gulagu*, která byla v Česku poprvé představena na podzim 2024. Jedná se o upravenou verzi výstavy *Materiál*, kterou sdružení Memorial uvedlo na podzim 2021 jako svou bohužel poslední výstavu v Rusku. Pro české prostředí ji v roce 2024 adaptovali spolupracovníci Memorialu společně s organizací Gulag.cz a Národní knihovnou ČR – Slovanskou knihovnou. Výstava sleduje život žen v sovětských lágrech prostřednictvím fotografií rukodělných výrobků a předmětů spojených s příběhy 26 konkrétních žen. V roce 2025 byla k vidění v kostele sv. Jana Nepomuckého v Kutné Hoře, v Uměleckém centru Univerzity Palackého v Olomouci nebo v Krajské vědecké knihovně v Liberci.

Odborně jsme se podíleli také na putovní výstavě *Sandarmoch – kde stromy mají tváře*, která byla v červnu 2025 představena ve výstavním prostoru *Mázhaus* v Pardubicích. Výstava přibližuje historii Sandarmochu v ruské Karélii, kde sovětská moc v letech 1937–1938 nechala popravit přes 6 000 lidí 56 národností. Informuje také o osudu ruského historika Jurije Dmitrijeva, který přesnou polohu popraviště objevil v roce 1997 spolu s kolegy z petrohradského Memorialu a který je dnes nespravedlivě vězněn ruským režimem.

O sovětských represích i o odporu proti zločinům sovětské moci jsme hovořili rovněž v debatě na akci *NeverMore 68*. Ta se koná každoročně 21. srpna na pražském Výstavišti a návštěvníkům připomíná sovětskou okupaci Československa zasaženou do širšího historického kontextu.

Naším cílem není jen reflektovat nevyrovnanou sovětskou minulost, ale také upozorňovat na politické represe v dnešním Rusku. Proto jsme v březnu 2025 v Praze spolupořádali prezentaci nejnovějšího reportu ruské lidskoprávní organizace OVD-Info, který se věnoval aktuálním statistikám politických represí a projevům ruského protiválečného odporu od února 2022 do současnosti. Akce proběhla ve Skautském institutu na Staroměstském náměstí.

Ve spolupráci s řadou partnerů z České republiky jsme dále spoluorganizovali sérii debat *100 dní po Putinovi*, v níž řečníci analyzovali a pokusili se nastínit možné scénáře vývoje v Rusku po pádu Putinova režimu. Setkání se konala v listopadu 2025 na univerzitách v Praze, Brně a Olomouci a jejich hlavními hosty byli ruští právníci, kteří dnes žijí v nuceném exilu.

Druhou prioritou byla archivní a výzkumná činnost.

Značnou část úsilí jsme v roce 2025 věnovali digitalizaci archivů Memorialu a organizaci expedic zaměřených na rozšiřování sbírek a natáčení rozhovorů s pamětníky represí. Uskutečnily se tři expedice – do Belgie, Izraele a Německa – během nichž vzniklo více než 20 hodin rozhovorů s pamětníky. Podařilo se nám získat několik unikátních artefaktů, včetně dopisů z táborů Gulagu, fotografií a dalších dokumentů z archivů bývalých politických vězňů, disidentů a jejich rodin.

Třetí částí našich aktivit byla i v roce 2025 spolupráce s organizacemi ze sítě Memorialu.

Naše spolupráce s organizacemi ze sítě Memorialu má různé roviny, z nichž jednou je společná účast na mezinárodních projektech a iniciativách. Patří k nim konference *Roginského čtení*, která se v roce 2025 konala již popáté, tentokrát 28.–29. března v Berlíně. Nese jméno dlouholetého předsedy Memorialu, historika a občanského aktivisty Arsenije Roginského (1946–2017). Hlavním tématem byla zkušenost žen v (post)socialistických zemích a v panelových diskusích vystoupili odborníci z řady evropských zemí.

Spolupracovníci organizací Memorialu, včetně Memorialu Česká republika, se v roce 2025 zúčastnili také několika významných knižních veletrhů v Praze, Frankfurtu, Berlíně a Paříži. Představili zde publikační činnost Memorialu, a to také v rámci prezentací pro širokou veřejnost. Například na Pražské knižní věži, veletrhu, který v Česku představuje tvorbu ruskojazyčných exilových nakladatelství a spisovatelů, proběhla prezentace dvou knih o osudu sdružení Memorial.

Organizace ze sítě Memorialu úzce spolupracují i v oblasti lidskoprávních aktivit. Memorial proto v lednu 2025 spolu s ukrajinským Centrem pro občanské svobody inicioval mezinárodní kampaň *People First*, k níž se následně připojily desítky lidskoprávních organizací z celého světa. Kampaň usiluje o propuštění všech, kdo jsou v Rusku a na okupovaných ukrajinských územích nespravedlivě zbaveni svobody v důsledku ruské agrese proti Ukrajině. Patří mezi ně tisíce zadržovaných ukrajinských civilistů, váleční zajatci, deportované ukrajinské děti i ruští političtí vězni.

Organizačně jsme se podíleli také na kulatém stole k této problematice, který v listopadu 2025 uspořádala organizace Gulag.cz v Senátu Parlamentu ČR pod záštitou senátního školského výboru. V návaznosti na něj Senát v prosinci přijal usnesení, v němž v těchto otázkách apeluje na vládu a ministra zahraničních věcí.

Na situaci obětí ruské agrese proti Ukrajině jsme upozorňovali i v říjnu 2025, kdy jsme spolupořádali expertní panelovou diskusi na konferenci Forum 2000 s názvem *Lidé na prvním místě: Zajištění svobody pro zapomenuté oběti války*, na které vystoupili experti z Memorialu, ukrajinského Centra občanských svobod a Charkovské lidskoprávní skupiny.